

A szép költészet nem tűri el, hogy virágzó húsába a direkt gondolat szálkái hatoljanak; külöki magából mindazt, ami nyilvánvaló zenei vagy festői érték nélkül, amúgy nyersen hatol belé. Ezért viszolyg a poéntól és az aranyigazságok minden fajtájától. A szép költészet — ha valóban szép — az életet pusztá létével bírálja meg: átugorhatatlan mércét állít elé. Nincs szüksége intellektuális bizonyítékokra ahhoz, hogy fensőbbiségét szemléltesse.

Van azonban a költői hatásnak egy másik módja is: ha a szerzőnek sikerül néhány szóval foglyul ejtenie a sorsot. Adódnak — igaz: ritkán — olyan lakonikus megfogalmazások, amelyek pusztán tömény igazságukkal szemléletes-ségben is felvesznek a versenyt a legbűvöletesebb költői képekkel. Nekem például minden költői szépségnél megrázóbb morális — és esztétikai! — kielégülést okoz ez a két Ady-sor: „*Sosem tudott az Igazsághoz / Igazunk minket eljuttatni.*” A történelem fősodrából kicsapódott, féligazságokkal sújtott közösségek szabadon szemlélhetik magukat — és az ilyen sorssal szolidáris költőt — ebben a néhány szóban.

A költészetben csak azért kaphatnak polgárjogot az effele aranyigazságok, mert a köznapi élet is felszínre löki őket. Itt azonban többnyire szándéktalanul kristályosodnak ki, a propaganda, a rek-

VARÁZSIGÉK

lám, a nyárspolgári vagy testületi bölcsességek erővonalai mentén. Öszintén szólva élek-halok az ilyen megfogalmazásokért. A legpontosabb Ady-sor sem tesz boldogabbá, mint a Parancsnok, aki kérdésemre, hogy miért kell tűző napon is sapkában sétálnunk, ezt a klasszikus választ adta: „*Ha nincs sapkájuk, akkor levenni se tudják, amikor köszönniük kell.*” Lehajtott fejjel, sapkámat kezemben morzsolgatva arra gondoltam, hogy teljes életműveket tesz fölöslegessé ez a mondat.

Mostanában Nyugat-Németországban élek át hasonló örömeket. két hete például valósággal földbe gyökeredzett a lábam, amikor egy kölni templom falán ezt a plakátot pillantottam meg: „*Csak öt perc áhíthat!*” Ha kibontanám ezt a négy szót, ezt kellene mondanom: „*Az élet forgatagában, ahol is az idő a szó szoros értelmében pénz, ne fedkez meg Is-tenről sem: különös előnye, hogy kevésbé időigényes, mint egyéb foglalatosságaid, öt percnyi időráfordítást kíván csak, és ki tudja, talán az örök életet nyered érte cserébe, ami kétségkívül bomba-üzlet, főként ha megfontoljuk, hogy az öt percen kívül mást nem*

is veszthetsz ezzel a vállalkozással.” Másnap azután még pompásabb szöveg szökkent a szemembe, szintén egy kölni templom faláról; ezt már németül is ideírom, mert nem bízom eléggé műfordítói leleményemben. „*Es lohnt sich mit Jesus*” — hirdette a felirat, vagyis: „*Jézussal kifizetődik*”, „*Jézus jó befektetés*”, „*Jézussal jól jársz*”. A „*lohnt sich*” kifejezést főként a jutányos árukkal kapcsolatban használják. Minthogy Krisztus alakja, ahogyan a hívők és nem hívők tudatában testet ölt, az üzletieség ellentéte, a kúfárszellem tagadása, ez a plakát epigrammatikus élességgel világít rá a közszellemre, amely — akárcsak József Attila macskája — egyszerre akar kint és bent egeret fogni, vagyis kecskét jóllaktni káposztaráfordítás nélkül. E szöveg megalkotói a „*Krisztus*” és a „*kifizetődik*” fogalmának egymás mellé rendelésével zseniálisan végrehajtották azt a konszolidációs findzsacselt, mely az itteni társadalom két — elvben egymást kizáró — ellentétét, az üzletet és a vallást kibékíti egymással.

Hasonlóan boldogító élményben volt részem tegnapelőtt itt,

Nyugat-Berlinben is. Egy fodrász-ból kirakatából rendőri felhívás szólt rám. Tudtomra adatott, hogy Jimmy Carter négyórás időtartamra a városba látogat. A rendőrség arra kéri a polgárokat, hogy jegyezzék fel az összes gyanús ember személyleírását, a gyanús autók rendszámát, és véssenek emlékeztükbe minden gyanús tárgyat, hogy „*az utólagos nyomozás munkáját megkönnyítsék*”. A szöveg, minthogy német tollból ered, a pontosság kedvéért nem mulasztja el meghatározni a gyanúság fogalmát: „*Gyanús mindaz, ami a normális magatartástól eltér.*” Ízelettem, mint csemegét, a nyárspolgariságnak ezt a tüneményes varázsigéjét, és eközben máris előlépett két kar-szalagos úr egy oszlop m²gűl. és felírta Trabantom rendszámát. Jogosan jártak el, a Trabant itt nagyon eltér a normálistól. Hunyorogva álltam a kirakat előtt, és egyszer csak megláttam magamat az üvegben: két trikóban, öszülő szakállal és nagy aktatáskával álltam ott. Tudtam, hogy okkal tesznek meg minden óvintézkedést az Elnök védelmében, és mégis kettős öröm ragadott torkon: örültem a mélyreható tömény meghatározásnak, és örültem annak, hogy magam is gyanús vagyok!

Eöri htein